Mudofaa sohasiga oid yangi atamalarni ko‘rib chiqing!

Xorijiy atamalarni o‘zbekcha muqobillariga almashtirish bo‘yicha tegishli tashkilotlar ishchi guruhlari yuborgan takliflar O‘zbekiston Respublikasi Atamalar komissiyasining ishchi kengashi – O‘zbekiston Fanlar akademiyasi O‘zbek tili, adabiyoti va folklori instituti olimlari tomonidan ko‘rib chiqildi.

1-ilova

T/r	So‘z va atama	Yangi so‘z va atama qo‘llanilgan manba	Yangi so‘z va atamaning ma’nosi	Yangi so‘z va atamani o‘zbek tilida ifodalovchi so‘zlar	Rasmiy iste’molga kiritish bo‘yicha taklif	Taklif kiritgan tashkilot
1.	Аксельбант	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Faxriy qorovul shaxsiy tarkibi va harbiy paradlar ishtirokchilarining tantanalarga kiyiladigan kiyim elementi. Tilla, kumush yoki turli rangli ipdan to‘qilgan, uchlari metall poynakli bog‘ich bo‘lib, o‘ng yelkadagi (kamdan-kam hollarda chap yelkadagi) zar pogonlar ostiga qadaladi.	Poynakli bog‘ich	**Zarhal bog‘(ich)** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
2.	Амбразура	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Ambrazura (fr. Embrasure – shinak) – himoyalanish qurilmalari va zirhli minoralardagi ochiq yoki to‘siladigan tuynuk. Ushbu inshootlarda, minoralarda o‘rnatilgan qurollar, minomyotlar, pulemyotlar, avtomatlar va boshqalardan o‘t ochish uchun mo‘ljallangan. Ambrazuraning shakli va o‘lchami qurol turi, o‘qqa tutish maydoni, og‘ish burchagi va inshoot balandligiga bog‘liq bo‘ladi.	O‘tchi tuynuk	**Shinak** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham; o‘zbek tili tarixida qo‘llangan)	Mudofaa vazirligi
3.	Атака	Harbiy atamalarning yangi izohli lug‘ati. – Toshkent: Innovatsiya-ziyo, 2020.	Ataka (fr. attaque – hamla) – dushmanni yakson qilish maqsadida kuchli o‘t ochish bilan birgalikda qismlar, bo‘linmalar, qo‘shilmalar, shuningdek, samolyotlar, vertolyotlar va ularning guruhlarining jangovar tartibdagi shiddatli harakatidir. Ataka motoo‘qchi qo‘shinlar, tank, havo, havo-hujumi va boshqa usullar bilan farqlanadi.	Hamla	**Hamla** (bu ma’noda o‘zbek tilida faol qo‘llanadi)	Mudofaa vazirligi
4.	Барабан	Harbiy atamalarning yangi izohli lug‘ati. – Toshkent: Innovatsiya-ziyo, 2020.	Nog‘ora (baraban) – saf tayyorgarligi mashg‘ulotlari va safda turib bajariladigan harbiycha harakatlar mobaynida qo‘llaniladigan cholg‘u asbobi.	Nog‘ora	**Nog‘ora** (bu ma’noda o‘zbek tilida qo‘llanadi)	Mudofaa vazirligi
5.	Барабанчи	Harbiy atamalarning yangi izohli lug‘ati. – Toshkent: Innovatsiya-ziyo, 2020.	Nog‘orachi (barabanchi) – saf tayyorgarligi mashg‘ulotlari va safda turib bajariladigan harbiycha harakatlar mobaynida	Nog‘orachi	**Nog‘orachi** (terminologik	Mudofaa vazirligi

2

			qo‘llaniladigan nog‘orani chalishga o‘rgatilgan harbiy xizmatchi.		tushunchani aniq ifodalaydi)	
6.	Блиндаж	Harbiy atamalarning yangi izohli lug‘ati. – Toshkent: Innovatsiya-ziyo, 2020.	Dala boshpanasi (blindaj) – 4-8 nafar shaxsiy tarkib uchun mo‘ljallangan pana joy turi; o‘q, snaryaddan himoyalov yopiq istehkom.	Dala boshpanasi, blindaj	**Panajoy** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
7.	Блокада	Harbiy atamalarning yangi izohli lug‘ati. – Toshkent: Innovatsiya-ziyo, 2020.	Blokada (ingl. blokade – qamal qilmoq, qurshamoq) – harbiy harakatlarni amalga oshirishning alohida shakli bo‘lib, qamal qilinuvchi obyekt tashqi aloqalarga kirishishning oldini olish maqsadida ajratib qo‘yilishi tushuniladi. Qamallar: quruqlik qamali, dengiz qamali va havo qamaliga ajratiladi.	Qamal	**Qamal** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham)	Mudofaa vazirligi
8.	Блокпост	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Blokpost (rus.) – qurollangan qo‘riqchilar bilan mustahkamlangan to‘suvchi va nazorat-o‘tkazuvchi joy. U aholi manzillari, bosib olingan yoki vaqtincha egallangan hududlarda tashkil qiliadi.	To‘siq post, qulf post	**To‘siqpost** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
9.	Бронежилет	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Bronejilet (rus.) – tanani o‘q va snaryad parchalaridan himoya qiluvchi vosita. Zirhli kamzul o‘q va snaryadlarning ta’siriga qarshilik ko‘rsatadigan chidamli va snaryadlar ko‘p martalab tekkanda yemirilmaydigan bo‘lishi lozim.	Zirhli kamzul, zirhli nimcha	**Zirhnimcha** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
10.	Вешмешок	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Veshmeshok (rus.) – harbiylarning zarur ashyolarni o‘zi bilan birga olib yurish uchun mo‘ljallangan xalta.	To‘rva	**Yukxalta** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
11.	Гауптвахта	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Gauptvaxta (nem. *hayptwache* – bosh qorovul) – hibsga olingan harbiy xizmatchilarni tutib turish uchun mo‘ljallangan maxsus bino. Gauptvaxtada intizomiy tartibda qamalgan, harbiy sud tomonidan gauptvaxtada tutilishga hukm	Gauptvaxta, tunak, tutuqxona	**Tutuqxona** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi

3

			qilingan harbiy xizmatchilar tutib turiladi.			
12.	Горн	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Gorn (rus.) – puflab chalinadigan musiqa asbobi.	Burg‘u	**Burg‘u** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham)	Mudofaa vazirligi
13.	Горнчи	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Burg‘u chaluvchi harbiy xizmatchi.	Burg‘uchi	**Burg‘uchi** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
14.	Диверсант	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Diversant (ing.) – qo‘poruvchilik (diversiya)ni amalga oshiruvchi shaxs.	Qo‘poruvchi	**Qo‘poruvchi** (bu ma’noda o‘zbek tilida faol qo‘llanadi)	Mudofaa vazirligi
15.	Диверсия	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Diversiya (lot. diversio – diqqatni tortish, chalg‘itish) – dushman e’tiborini asosiy operatsiyadan chalg‘itib, uni zaiflashtirishga qaratilgan harakat. U portlatish, o‘t qo‘yish yoki boshqa shaklda buzish yoki shikastlantirish, yoppasiga zaharlash yoki epidemiya va epizootiya tarqatish (hayvonlarga kasallik yuqtirish) va h.k.	Qo‘poruvchilik	**Qo‘poruvchilik** (bu ma’noda o‘zbek tilida faol qo‘llanadi)	Mudofaa vazirligi
16.	Дозор	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Ilg‘or xabarchilar guruhi – dushman va hudud haqida ma’lumotlar izlab topish uchun mo‘ljallangan jangovar bo‘linma. Turlari: – jangovar ilg‘or xabarchilar guruhi; – alohida ilg‘or xabarchilar guruhi; – ofitserlar tarkibidan tuzilgan ilg‘or xabarchilar guruhi.	Ilg‘or xabarchilar guruhi, dozor, ilg‘or guruh	**Erovul** (bu ma’noda o‘zbek tili tarixida qo‘llangan; terminologik tushunchani aniq ifodalaydi)	Mudofaa vazirligi
17.	ДОТ (Долговременная огневая точка)	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Uzoq muddatli mudofaa va qo‘riqlanayotgan joydan otish, portlatish uchun mo‘ljallangan, ayni paytda, portlash, yong‘inga bardoshli qilib qurilgan kichik istehkom.	UMMON (uzoq muddatga mo‘ljallangan otish nuqtasi); MJON	**UMMON** (uzoq muddatga mo‘ljallangan otish nuqtasi); **MJON**	Mudofaa vazirligi

				(maxsus jihozlangan otish nuqtasi)	(maxsus jihozlangan otish nuqtasi)	
18.	Дубинка	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Dubinka (rus.) – rezina tayoq. Qonunchilikka ko‘ra, tayoq sovuq qurol bilan tenglashtirilishi mumkin. Birinchi jahon urushi paytida tayoqlar muntazam qo‘shinlar tomonidan xandaq urushida askarlarni qurollantirish uchun faol ishlatilgan. Bunday tayoqlar xandaq tayoqlari deb nomlangan.	Tayoq	**Tayoq** (bu ma’noda o‘zbek tilida qo‘llanadi)	Mudofaa vazirligi
19.	Запал	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Zapal (rus.) – chaqnatish, o‘t oldirish moslamasi.	Otash	**Chaqnatkich** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
20.	Каска (ҳарбий)	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Kaska (ital. casco – shlem) – favqulodda vaziyatlar, urush payti yoki harbiy dala mashg‘ulotlarida harbiylar kiyadigan, qattiq metalldan quyilgan bosh kiyim.	Dubulg‘a	**Dubulg‘a** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
21.	Кокарда	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Kokarda (fr. cocarde – tamg‘a) – harbiy bosh kiyimga qadaladigan maxsus nishon.	Jig‘a	**Jig‘a** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham)	Mudofaa vazirligi
22.	Котелок	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Kotelok (rus.) – urush sharoiti, dala-harbiy yig‘inlari vaqtida harbiylar ovqat solib yeydigan idish.	Qozoncha	**Qozoncha** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
23.	Курсант	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Kursant (rus.) – o‘quv bo‘linmalari, serjantlar tayyorlash maktablari va oliy harbiy-ta’lim muassasasida tahsil ko‘rayotgan oddiy askar va serjantlar tarkibiga mansub harbiy xizmatchi.	Kursant	**Kursant, tinglovchi** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
24.	Лагер	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Lager (nem. Lager – harbiy yoki ishchi jamloq) – qo‘shinning aholi punktidan tashqarida joylashib hayot kechirishi, jangovar va o‘quv vazifalarni bajarishi uchun maxsus	Jamloq	**Jamloq** (bu ma’noda o‘zbek tilida qo‘llanadi)	Mudofaa vazirligi

			tanlangan, jihozlangan joy.			
25.	Марш	Mudofaa vazirining tegishli buyruqlari.	Marsh (rus. марш – harakat, yurish, parad) – jangovar vazifalarni bajarishga shay holda tegishli hudud yoki ko‘rsatilgan marraga belgilangan vaqtga yetib borish maqsadida, qo‘shinning transport vositalari, jangovar mashinalar yohud piyoda kolonnalarida tashkil etiladigan yurishiga aytiladi.	Yurish, marsh	**Yurish** (terminologik tushunchani aniq ifodalaydi)	Mudofaa vazirligi
26.	Мишен	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Mishen (rus. мишень – nishon, o‘q uziladigan joy) – o‘q uzish uchun mo‘ljallangan nishon.	Amach	**Nishon** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
27.	Окоп	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Okop (rus. harbiylar himoyalanishi uchun qazilgan xandaq) – shaxsiy tarkib va jangovar texnika uchun o‘t ochish marrasi va oddiy panoh sifatida xizmat qiluvchi ochiq turdagi fortifikatsiya istehkomi. Xandaq turlari: – o‘qchi xandaqi; – artilleriya, minomyot, pulemyot kabi qurol xandaqi; – jangovar texnika xandaqi.	Xandaqcha, okop	**Xandaq** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
28.	Паёк	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Payok (turk.) – muddatli harbiy xizmat askarlariga, serjant va ofitserlar tarkibiga ayrim hollarda ularning oila a’zolariga beriladigan oziq-ovqat mahsulotlari. Ozuqa belgilangan me’yorga ko‘ra, muayyan vaqtga, ya’ni bir sutka, bir necha kun va bir oyga beriladi.	Ozuqa, yegulik, kunlik oziq ovqat	**Payok** (payok so‘zi umumturkiy pay so‘ziga ruscha -к kichraytirish qo‘shimchasini qo‘shishdan yasalgan)	Mudofaa vazirligi
29.	Планшет (ҳарбийлар сумкаси)	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Planshet (fr. Planche – taxta, qatlam) – harbiylar yonida olib yuradigan kichik sumka.	Yonchuq, yonliq	**Yonchiq** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
30.	Полигон	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Poligon (yun. ko‘pburchak) – quruqlik yoki dengizning qurol-yarog‘ va harbiy texnikani sinash, qo‘shinning jangovar tayyorgarligi bo‘yicha tadbirlar va harbiy san’at borasida tadqiqotlar o‘tkazish uchun	Poligon, dala o‘quv maydoni	**Dala o‘quv maydoni (harbiy)**	Mudofaa vazirligi

			havo bo‘shlig‘i bilan birgalikda ajratilgan va jihozlangan hududi.		(terminologik tushunchani ifodalay oladi)	
31.	Противогаз	Mudofaa vazirligi qo‘shinlarini kiyim-kechak bilan ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar.	Gazniqob – zaharlovchi va radioaktiv moddalardan insonning nafas olish organlari, ko‘zlari va yuzini himoya qilish uchun mo‘ljallangan shaxsiy himoya vositasi. Gazniqoblar: 1) himoya etish usullariga ko‘ra filtrlovchi va izolyatsiyalovchi; 2) vazifasiga ko‘ra qo‘shinlar va sanoatda qo‘llaniladigan, fuqarolar uchun mo‘ljallangan turlarga bo‘linadi.	Gazniqob	**Gazniqob** (bu ma’noda o‘zbek tilida qo‘llanadi; terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
32.	Режим	Mudofaa vazirining tegishli buyruqlari.	Tartibot (fr. regime – davlat tuzumi, boshqarish tarzi, lotincha rego – boshqaraman, rahbarlik qilaman degani) – qo‘riqlanayotgan hudud, harbiy qism, muassasa kabilar hududiga kirish va chiqib ketish tartibi, shuningdek, shaxsiy tarkib va qismga (obyektga) tashrif buyurganlarning obyektga kirib-chiqishini tartibga soluvchi qonun-qoidalar tizimi. Qurolli Kuchlarda belgilangan tartibotning asosiy maqsadi – davlat va harbiy ahamiyatga ega sirning saqlanishi, qo‘shinlarning jangovar shayligini ta’minlashdir.	Tartibot	**Tartibot** (bu ma’noda o‘zbek tilida qo‘llanadi; terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
33.	Ствол	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Stvol (qad. slav.) – snaryadni (o‘qni, granatani, minani) uloqtirish va unga maqsadli yo‘nalishda barqaror parvoz etish imkonini berish uchun mo‘ljallangan – o‘qotar qurolning asosiy qismi. Ichki qismi kanal deb ataladigan quvur ko‘rinishiga ega.	O‘qquvur, uloqtirgich	**O‘qquvur** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
34.	Траншея	Mudofaa vazirining tegishli buyruqlari.	Transheya (fr. Tranchee – chuqur qilib qazilgan joy) – o‘t ochish va dushman nazaridan pinhon yurish uchun mo‘ljallangan, o‘qchi va pulemyotchilar joylashadigan uyalar va brustverga ega xandaq.	Xandaq yo‘lagi	**Xandaq yo‘lagi** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi

7

35.	Тревога	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Trevoga (rus. тревога – xavotir, tashvish) – 1) qismni, kemani jangovar vazifani bajarishga tayyorlash maqsadida zudlik bilan jangovar shaylikka keltirish. Jangovar trevoga bo'yicha ko'tarish tadbirlari komandirlar, boshliqlar tomonidan o'tkaziladi; 2) qo'shinlarni jangovar trevoga bo'yicha ko'tarish uchun, aloqa va xabarlashning texnik vositalari orqali, bo'linmada – ovoz bilan beriladigan signal.	Bong	**Bong** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham)	Mudofaa vazirligi
36.	Тренчик (фуражканинг занжири)	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Trenchik (rus.) – harbiy bosh kiyimning old qismidagi zanjir.	Zanjirbog'	**Zanjirbog'** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
37.	Трибунал	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Tribunal (lot. tribunalis – xalq vakili) – sud hay'ati; favqulodda yoki ixtisoslashgan sud, unda asosan harbiy xizmatchilar, harbiyni o'tovchilar jinoyati bo'yicha ishlar ko'riladi	Harbiy mahkama	**Harbiy mahkama** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
38.	Фортификация	Mudofaa vazirining tegishli buyruqlari.	Fortifikatsiya (lot. fortifi catio – istehkom) – 1) fortifikatsiyali inshootlarni qurish va harbiy maqsadda foydalanishni o'z ichiga olgan harbiy-muhandislik sohasi. 2) istehkomli inshootlar – jangda qurol va harbiy texnikani ko'zdan yashirish, ulardan yanada unumliroq foydalanish, boshqaruv punktlarini joylashtirish, shuningdek, qo'shinlarni, aholi hamda front ortidagi obyektlarni dushman qurollari zarbasidan himoya qilish uchun qurilgan inshootlar.	Istehkom, fortifikatsiya	**Istehkom** (terminologik tushunchani ifodalay oladi)	Mudofaa vazirligi
39.	Фуражка	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Furajka (rus.) – harbiy bosh kiyim.	Bo'rk	**Bo'rk** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham)	Mudofaa vazirligi

8

40.	Шеврон	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Shevron (fr. balandlik, V shakl) – harbiy kiyimning turli qismlari, asosan yenglaridagi yopishtirma uqa	Uqa	**Uqa** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham)	Mudofaa vazirligi
41.	Эмблема	Mudofaa vazirligining normativ va texnik hujjatlari.	Emblema (lot. emblema – ramz, nishon) – harbiylarning qo'shin turiga tegishliligi bo'yicha belgisi.	Tanuq	**Tanuq** (terminologik tushunchani ifodalay oladi; shaklan ixcham)	Mudofaa vazirligi

Ishchi organ galdagi taqdim etilayotgan atamalarning milliy muqobillari bo'yicha boshqa fikr va mulohazalarni ham mamnuniyat bilan qabul qiladi va ko'rib chiqadi.

O'z fikr-mulohazalaringizni izohda yozib qoldiring!

Tilimizga befarq bo'lmang!

Takliflarni quyidagi havola orqali ham yozib qoldirishingiz mumkin:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfrtSABLnNOeierPLN9aLz_G5ajtdO1l5awSTwvhMHXBfg4Rg/viewform